

Ympäristövaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Euroopan unionin hiilirajamekanismia koskevan asetuksen toimeenpanosta ja Tullin hallinnosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Euroopan unionin hiilirajamekanismia koskevan asetuksen toimeenpanosta ja Tullin hallinnosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (HE 52/2023 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Eleonoora Eilittä, työ- ja elinkeinoministeriö
- ympäristöneuvos Outi Honkatukia, ympäristöministeriö
- tulliyli tarkastaja Asko Sinervo, Tulli
- johtava asiantuntija Kati Ruohomäki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Energiateollisuus ry
- Kemiateollisuus ry
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Suomen Huolinta- ja Logistiikkaliitto ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksen tarkoituksena on antaa EU:n hiilirajamekanismia koskevaa asetusta täydentävät välttämättömät kansalliset säännökset ja toimeenpanna asetuksen ensimmäisen vaiheen raportointivelvoite. Ympäristövaliokunnalla ei ole huomauttamista teknisluonteiseen esitykseen. Valiokunta kiinnittää kuitenkin talousvaliokunnan huomiota seuraaviin näkökohtiin.

Hiilirajamekanismi on ensisijaisesti päästövähennyksiin kannustava, uudenlainen EU:n ilmasto-
politiikan instrumentti, joka asettaa saman maksun EU:n ulkopuolelta tuotaville eräille tuotteille

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2023 vp

kuin minkä päästökauppa asettaa EU:ssa tapahtuvalle tuotannolle. Hiilirajamekanismilla ehkäistään näin tietyillä sektoreilla hiilivuotoa, jonka riski kasvaa EU:n kohdistaessa ilmastotoimia kansainväliselle kilpailulle alttiille toimialoilleen. Mekanismi tulee asteittain korvaamaan nykyisen päästöoikeuksien ilmaisjaon niiden tuotteiden tuotannolle EU-alueella, joille kolmansista maista EU-alueelle tuotaessa tullaan asettamaan maksu. Ensimmäisessä vaiheessa voimaan tulee raportointivelvollisuus tuotteen päästösällöstä sekä suorien että epäsuorien päästöjen osalta. Uusi mekanismi on tarpeen, kun päästövähennystavoitteen kiristyessä päästöoikeuksien kokonaismäärä ja maksutta jaettavien päästöoikeuksien kokonaismäärä tulee jatkossa laskemaan huomattavasti, ja on riski ettei ilmaisjako enää riittävällä tasolla tarjoa suojaa hiilivuotoriskiä vastaan. Valiokunta piti myös CBAM-ehdotusta koskevasta U-kirjelmästä antamassaan lausunnossa hiilirajamekanismia tärkeänä mekanismina, jolla voidaan tehostaa hiilivuodon ehkäisyä ja edistää hiilen hinnoittelun yleistymistä sekä ilmastotoimien vahvistumista kolmansissa valtioissa¹.

Valiokunta korostaa, että hiilivuotoriskin torjumisen ohella mekanismi kannustaa ulkomaisia valmistajia ja EU-alueen tuojia vähentämään päästöjään. Komissio arvioi mekanismin pienentävän sen soveltamisalaan kuuluvien sektorien osalta päästöjä 13,8 % EU:ssa verrattuna nykyisiin toimiin ja muun maailman osalta 0,4 % hiilirajamekanismiin kuuluvien toimialojen osalta. Hiilirajamekanismin tarjoama hiilivuotosuoja riippuu keskeisesti siitä, miten suuri osuus EU:n tai Suomen tuotannosta suuntautuu EU:n sisämarkkinoille ja siitä, miten hyvin raportoidut päästöt vastaavat tuotannon todellisia päästöjä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hiilirajamekanismin ehdotetussa laajuudessaan arvioidaan ehkäisevän hiilivuotoa tehokkaammin kuin EU:n päästökaupan päästöoikeuksien ilmaisjako. Näin ollen mekanismi myös vahvistaa EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamista. Hiilirajamekanismin toimivuus riippuu kuitenkin pitkälti sen käytännön toimeenpanosta. Valiokunta korostaa tarvetta arvioida hiilirajamekanismin toimivuutta säännöllisesti, jolloin komissio voi näiden pohjalta tehdä ehdotuksia järjestelmän toimivuuden parantamiseksi. Hiilirajamekanismia tulisi kuitenkin täydentää, sillä ilmaisjaon loppuessa hiilivuotoriski kasvaa EU:n ulkopuolelle vietävien tuotteiden osalta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että mekanismin toimeenpanon aikataulu on hyvin nopea ja raportointivelvollisuuden käynnistyttyä jo 1.10.2023 ilmenevät käytännössä yritysten rajalliset mahdollisuudet hankkia raportoinnin edellyttämiä tietoja. Siirtymäkautena sovellettavassa täytäntöönpanoasetuksessa säädetään seuraamuksista koskien esimerkiksi mahdollisia raportointipuitteita. Valiokunta pitää tärkeänä, että Tullilla on riittävät resurssit viestiä mekanismista ja opastaa toimijoita kireän toimeenpanoaikataulun oloissa toimivien käytänteiden luomiseksi ja turhien sanktioiden välttämiseksi. Myös komission ohjeistusta puuttuu vielä. Uuden mekanismin soveltamisessa tulee todennäköisesti esille tilanteita, joihin ei aina ole selvää ratkaisua, joten aktiivinen ongelmanratkaisu ja yhteistyö on sujuvien käytäntöjen luomiseksi tärkeää.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Ympäristövaliokunta esittää,

¹ YmVL 30/2021 vp—U 57/2021 vp

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2023 vp

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 8.11.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jenni Pitko vihr
varapuheenjohtaja Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Marko Asell sd
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Petri Huru ps
jäsen Vesa Kallio kesk
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Tere Sammallahhti kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos